

PARK NARODOWY ORANGO

Krzysztof R. Mazurski (Wrocław)

Skalista powierzchnia Ziemi nie jest jednorodna, ale składa się z rozległych przestrzennie płyt, które pod wpływem krążącej pod litosferą magmy ulegają stałemu przemieszczaniu. W pewnych przypadkach napierają na siebie, powodując wypiętrzanie mas w postaci łańcuchów górskich, jak Alpy czy Himalaje, w innych – oddalają się od siebie. Zjawisko rozszerzania się, a tym samym osłabiania styku między płytami atlantycką a afrykańską rozpoczęło się w środkowej jurze (180 mln lat temu) albo późnej kredzie (120 mln lat temu). Proces ten, obecnie przebiegający z prędkością 2,5 cm/rok, spowodował przesunięcie się brzegów zachodniej Afryki ze środka Oceanu Atlantyckiego w dzisiejsze położenie. Z powodu znacznego zmniejszenia miąższości litosfery na linii największego naprężenia doszło w neogenie (23–2,6 mln lat temu) do wylewów magmy, podmorskich, ale i tworzących wulkany – podobnie jak na pogórzach zachodniosudeckich. W taki sposób wyłoniło się kilka archipelagów, rozlokowanych od Azorów po Wyspy Św. Tomasza, określanych wspólnie jako Makaronezja.



Ryc. 1. Park Narodowy Orango w przestrzeni Gwinei-Bissau. C – PN Orango, D – Morski PN João Vieira e Poilão, E – obszar ochrony morza, F – Światowy Rezerwat Biosfery. Źródło: www.monitoring-nature.info/images/renap.jpg.

Przedstawione zjawisko wystąpiło też u współczesnego ujścia niezbyt długich – jak na Afrykę, ale obfitujących w wodę rzek – Rio Gêba i Rio Grande de Buba. W potężnym estuarium (poszerzone, lejkowate ujście rzeki) powstały grzebienie i ostrowy bazaltoidów, które stanowiły i stanowią przeszkodę w transporcie piaszczystej i mulistej zwiertzeliny, znoszonej przez owe ciekły do Oceanu. Duże zgromadzenie jej masy dało w efekcie powstanie osiemdziesięciu

ośmiu wysp o powierzchni 2624 km², tworzących archipelag Bijagós (wym. Bizagos). Należy on do Gwinei-Bissau, dawnej kolonii portugalskiej, dziś jednego z najbiedniejszych państw Świata. Mało kto odwiedza ten zakątek, od 2015 r. pojawiają się Polacy i Francuzi, a także nieliczni przedstawiciele innych narodów, głównie w celach wędkarskich. Im to służy kilka pierwszych ośrodków typu lodge o oczekiwanym przez zachodnich turystów standardzie.



Ryc. 2. Wybrzeże Orango. Fot. autor.

Wędkarstwo ma rosnącą popularność dzięki bogactwu ichtiofauny, wynikającemu z mieszania się wód słodkich i słonych. Największym powodzeniem ze względu na rozmiary – do 2 m długości, i walory smakowe cieszy się drapieżna barrakuda (*Sphyrna barracuda*). Nie ustępują jej także inne gatunki



Ryc. 3. Barrakuda *Sphyrna barracuda*. Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/eb/Barracuda_labap.jpg

z rodzaju *Sphyraena*, np. barakuda gwinejska (*Sphyraena afra*) czy nieco mniejszy oszczer złotawy/elops *Elops saurus* i zębacz pasiasty (*Anarhichas lupus*). Liczne są płaszczki, z których raja motyl (*Raja miraletus*) może osiągać ponad 80 kg masy, z wątrobą wa-



Ryc. 4. Lawowy grzebień zatrzymujący nanosy. Fot. autor.

żącą 4,5 kg (co autor sam widział), i tuńczyk pospolity (tuńczyk błękitnoplekowy) (*Thunnus thynnus*), a także jego mniejszy krewniak tuńczyk pasiasty (*Katsuwonus pelamis*). Spośród wielu innych gatunków można nadto wymienić okoniokształtnego kulbina (zwanego też orloryb) (*Argyrosomus regius*), barwnego i poły-



Ryc. 5. Tekowiec w lesie. Fot. autor.

skliwego nitecznika (*Nemipterus theodorei*), ozdobionego kolorowymi pasami kabryla (*Serranus cabrilla*) czy też miecznika (włócznika) (*Xiphias gladius*), którego górna szczeka przekształcona jest w długi mieczowaty wyrostek, stanowiący około 1/3 długości ciała ryby – jedyne przedstawiciela włócznikowatych. Owe bogactwo ryb i innych morskich stworzeń zadecydowało o utworzeniu tu 1.12.2000 r. światowego rezerwatu biosfery, który objął 1582 km² lądu i 94 235 km² powierzchni oceanicznej.

W skład wspomnianego chronionego środowiska wchodzi Park Narodowy Orango, którego zasadniczą częścią jest wyspa Orango (16° 09' E, 11° 06' N) w zachodnim rejonie Bijagós, oddalona o 60 km od lądu stałego. Od wschodu sąsiadują z nią wyspy Abu



Ryc. 6. Wnętrze lasu. Fot. autor.

i Ilha de Meneque oddzielone przez wąskie i płytkie (szczególnie podczas odpływów) kanały, a od północy – Ilha de Uno. Natomiast od zachodu i południa rozciąga się otwarty ocean. Powierzchnia Parku wynosi 268 km², ponieważ wchodzi w jego skład jeszcze kilka innych wysp, zamieszkałych stale lub okresowo. Ciekawostką etnograficzną jest utrzymujący się matrymoniat i stary styl życia, choć oczywiście objawy zachodniej cywilizacji i tu są widoczne w formie choćby odzieży czy wyrobów technicznych. Największą osadę stanowi Eticoga, leżąca w północnej części Orango. Dostać się do Parku można tylko

lokalnym transportem wodnym, a wstęp doń jest płatny i wymaga wykupienia opieki strażnika. Nie jest to więc miejsce dla masowej turystyki, aczkolwiek plaże są bardzo zachęcające.

Środowisko przyrodnicze jest typowe dla strefy podzwrotnikowej i przywodnej. Na lądzie powszechne są gęste, różnogatunkowe lasy z powszechną palmą *Elaeis guineensis*. Na gruntach piaszczystych wyróżnia się rzewnia skrzypolistna (*Casuaria equisetifolia*) z rodziny rzewni (kazuarowatych) *Casuarinaceae*. Okazałe rozmiary (do 46 m wysokości) osiąga tekowiec (Drzewo tekowe, Teczyna) (*Tectona* sp.), o wachlarzowato rozwiniętym przyziemiu, rośnie też baobab (*Adansonia* sp.), potężne drzewo o grubym pniu. Poza tym ukształtowały się różnoskładnikowe zarośla, a przy wodzie – namorzyny, na korzeniach których bytują masowo skorupiaki, zbierane w celach spożywczych. Na większych wyspach istnieją ponadto niewielkie sawanny, przy brzegach zaś środowiska piaszczystych łąk i namulów.

Wyspy i sam Park zamieszkuje wiele gatunków fauny. Jej największym i rzadko spotykanym przedstawicielem jest żyjący tu przy słonej wodzie hipopotam (*Hippopotamus amphibius*), który przemieszcza się wzdłuż zachodniego i południowego wybrzeża Orango. Duże ssaki wodne reprezentują delfiny – garbogrzbiet atlantycki (*Sousa tenzii*) i butlonos (*Tursiops truncatus*), podczas gdy na lądzie żyje pospo-



Ryc. 7. Butlonos zwyczajny *Tursiops truncatus*. Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/10/Tursiops_truncatus_01.jpg

lita antylopa buszbok (*Tragelaphus scriptus*) i mała kotawiec zielonosiwy (koczkodan zielony) (*Cercopithecus aethiops*). Bardzo bogaty jest świat ornitofauny. Wyróżnia się w nim rzadka papuga szara (żako) (*Psittacus erithacus*), która ma główne miejsce występowania w Afryce. Z zasobów rybnych w dużej mierze korzystają ptaki, takie jak rybołów zwyczajny (*Pandion haliaetus*), czapla purpurowa (*Ardea purpurea*), flaming różowy (*Phoenicopterus roseus*) czy łowiec szarogłowy (*Halcyon leucocephala*) z rodziny

zimirorodków. Na lądzie króluje z kolei sęp białołowy (*Trigonoceps occipitalis*), a blisko gruntu żyją wszędobylskie szpaki (*Sturnidae* sp.).

Szczególne miejsce w faunie Parku Narodowego zajmują żółwie morskie, których obecność na największych plażach Orango w postaci składanych jaj zaczęto obserwować w połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. Jednakże najczęściej spotyka się ich na niedostępnej wysepce Adonga u południowo-wschodniego naroża Orango. Odnotowywana jest obecność kilku gatunków, z żółciem karettą (*Caretta caretta*) na czele. Uwagę przyciąga krytycznie zagrożony żółw szylkretowy (*Eretmochelys imbricata*), a nadto skórzasty (*Dermochelys coriacea*). Oprócz nich pojawiają się żółwie – zielony (*Chelonia mydas*) i liczny, mały żółw oliwkowy (*Lepidochelys olivacea*).



Ryc. 8. Żółw szylkretowy *Eretmochelys imbricata*. Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/ba/Hawksbill_Turtle.jpg

Zagrożeniem dla tego pięknego zakątka naszej planety stanowi kłusownictwo żółwi, mniej antylop, któremu nie jest w stanie zaradzić nikła kadra Parku Narodowego. Ogromne spustoszenie w ichtiofaunie czynią Chińczycy swoimi bezwzględными i rabunkowymi metodami, na co, niestety, przymykają oczy władze państwowe, obłąskawiane mało znaczącymi inwestycjami publicznymi lub na rzecz rządzących. Póki co owa Polinezja Atlantyku, jak się obwołuje Bijagós, stanowi wspaniały teren dla turystyki przyrodniczej.